

- Saksnr:** -
- Møte:** 13. møte i Rådgivende utvalg
- Tid:** Onsdag 9. oktober 2019, kl. 10:00 – 12:00
- Sted:** Norges institusjon for menneskerettigheter, Akersgata 8.
- Deltakere:** *Advokat Else Leona McClimans, Advokatforeningens menneskerettighetsutvalg, Sivilombudsmannen v/ Pia Kristin Lande, seniorrådgiver, Barneombudet v/ Camilla Kayed, fagsjef, Postdoktor Kristina Labba, Universitetet i Tromsø (via Skype), Funksjonshemmedes fellesorganisasjon v/ Live Kroknes Berg, faglig leder, Susann Funderud Skogvang, Lagdommer, Anne-Lene Egeland Arnesen, Pasient – og brukerombudet i Buskerud.*
- Fra NIM:**
Fungerende direktør Gro Nystuen, seniorrådgivere Kristin Høgdahl og Ilia Utmelidze, praktikant Karin Johanne Nordby. Fagdirektør Anine Kierulf deltok fra kl. 11.30.
- Forfall:** *Professor Eirik Holmøyvik, Universitetet i Bergen (UIB), Professor Siri Gloppen, Universitetet i Bergen (UIB), Likestillings og Diskrimineringsombudet v/Guri Hestflått Gabrielsen, Forstander Ervin Kohn, Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS) v/ Ann-Magrit Austenå, Amnesty International, Norge (AI) v/ John Peder Egenæs, Generalsekretær, Den norske Helsingforskomité (NHC) v/ Bjørn Engesland.*
- Referent:** Karin Johanne Nordby

Fungerende direktør Gro Nystuen ønsket velkommen.

1. Orienteringer

Gro orienterte om at direktør Adelen Matheson Mestad er i permisjon, og at Gro er fungerende direktør frem til Adele er tilbake i begynnelsen av november.

Videre ble det orientert om endringer i NIMs styre. Ny styreleder er Marit Berger Røsland, advokat i Equinor og tidligere EU- og EØS-minister. Ny nestleder er Nils Asbjørn Engstad, lagdommer i Hålogaland lagmannsrett og leder av Utmarksdomstolen for Finnmark. De tre øvrige styremedlemmene Gro Dikkanen, Jan Helgesen og Anne-Sofie Syvertsen er gjenoppnevnt.

Det ble innledningsvis avgjort at referater fra RU-møter skal være offentlig tilgjengelige av hensyn til notoritet og publisitet. Det ble bestemt at referatene skal sendes til RU-medlemmer for godkjenning før de deretter skal legges ut på NIMs nettsider.

2. Temarapport om nasjonale minoriteter

NIM v/Gro orienterte om den kommende temarapporten om nasjonale minoriteter.

NIM har arbeidet med temarapporten i flere år. Den vil ha to deler; en del om menneskerettslige rammer og en del om litteratur og forskning på området. Rapporten omhandler jøder, kvener, rom, tater-romani og skogfinner, som er de fem anerkjente nasjonale minoritetene i Norge. Samer faller innenfor definisjonen av nasjonale minoriteter, men er utelatt fra rapporten på grunn av deres særlige status som urfolk.

Rapportens del I er av hensyn til kapasitetsmessige og forskningsmessige utfordringer avgrenset til nasjonale minoriteters internasjonale menneskerettighetsvern. Den tar for seg alle relevante konvensjoner fra FN og Europarådet. Det omhandler ikke hvordan bestemmelsene fungerer i praksis, og rapporten inneholder ingen anbefalinger.

Rapportens del II er en bred gjennomgang av forskning på de nasjonale minoritetene, hovedsakelig fra det siste tiåret. Ekspertene på de ulike gruppene er konsultert. Rapporten er rent deskriptiv, og man har forsøkt å påpeke kunnskapshull uten å ta stilling til politisk sensitive spørsmål.

Formålet med rapporten er at den skal fungere som et samlet kunnskapsgrunnlag – en verktøykasse – for departementer, interesseorganisasjoner og andre aktører i deres arbeid med å ivareta nasjonale minoriteters rettigheter.

Rapporten skal presenteres på KMDs kontaktforum 20. og 21. november, og vil publiseres på NIMs nettsider om få uker. november 2019. Den vil diskuteres videre på neste møte.

3. Spørreundersøkelse blant menneskerettighetsforsvarere i Norge

NIM/v Ilia presenterte spørreundersøkelse om arbeidsforhold for menneskerettighetsforsvarere i Norge, se RU 12. juni 2018 sak 4.

Undersøkelsen ble gjennomført i samarbeid med NGO-forum for menneskerettigheter i mars, og tar utgangspunkt i FNs erklæring om menneskerettighetsforsvarere. Det ble identifisert 731 mottakere

av undersøkelsen som ble kontaktet via e-post. Undersøkelsen hadde 144 respondenter, hvorav 90 var organisasjoner.

Undersøkelsen viser at det generelt er gode arbeidsforhold for menneskerettighetsforsvare i Norge, men at enkelte grupper opplever utfordringer knyttet til trusler og trakassering. Noen interesseorganisasjoner med særlig sterk tilknytning til egen erfaring har også rapportert om vold. Menneskerettighetsforsvarerne finner det mest hensiktsmessig å konsultere med hverandre fremfor statlige myndigheter, og om lag halvparten er fornøyd med sin egen økonomiske situasjon.

En sentral utfordring ved undersøkelsen er at det er lite kunnskap om hva som ligger i begrepet «menneskerettighetsforsvarer». Man har erfart at aktører som åpenbart faller innenfor kategorien ikke selv har definert seg som menneskerettighetsforsvarere og derfor ikke har besvart undersøkelsen.

RU kom med tilbakemelding om at NIM i større grad bør drive opplysende arbeid for å klargjøre hva som ligger i begrepet «menneskerettighetsforsvarer» og hvem som tilhører denne gruppen i Norge. NIM vil publisere undersøkelsen som en rapport, enten i trykket format eller på nettsiden. I rapporten vil tallene fra undersøkelsen suppleres av at forklarende tekst. RU støtter dette.

4. Det kommunale menneskerettighetsansvaret – diskusjon om hvordan kommunene kan motiveres til handling

Den varslede innledningen om Bergen som menneskerettighetsby ble utsatt til neste RU-møte.

NIM v/Kristin og Gro innledet om utfordringene i det kommunale menneskerettighetsansvaret. Samtidig som store deler av den praktiske gjennomføring og etterlevelsen av rettighetene ligger på kommunalt nivå, har møte med KS og KMD tydeliggjort en lav bevissthet og til dels tvil om kommunenes ansvar for å ivareta innbyggernes menneskerettigheter. Inntrykket er at flere kommuner anser menneskerettigheter for å være et statlig og ikke kommunalt anliggende. Et ytterligere problem er at mange av bruddene som skjer i kommunene ikke rapporteres.

RU diskuterte hvordan kommunene kan ansvarliggjøres i menneskerettighetsarbeidet. I diskusjonen mente noen RU-medlemmer at menneskerettighetsansvaret bør introduseres nedenfra ved at NIM fokuserer på lokale institusjoner for å stimulere til lokal kompetanse og løsninger. Andre RU-medlemmer mente at dette ville være lite hensiktsmessig, all den tid lokale institusjoner har svært begrensede ressurser og handlingsrom. NIM burde derfor fokusere på kommunale ledere, herunder på politisk nivå. Det var enighet om at NIM bør arbeide opp mot KS.

RU-medlemmer som har forslag til aktuelle personer i KS, bes ta kontakt med Kristin.

I det videre arbeidet med å ansvarliggjøre kommunene vil NIM se hen til konseptet menneskerettighetsbyer, slik det er prøvd ut i Sverige, Nederland og UK, og er under utvikling i Bergen. NIM skal også skrive en kronikk i egnede kanaler for å sette kommunenes menneskerettighetsansvar på dagsorden.

5. Kort om aktuelle problemstillinger og aktiviteter

- Sivilombudsmannen: Har nylig publisert to høringsuttalelser; en til Justis- og beredskapsdepartementets forslag om å endre straffegjennomføringslovens regler om bruk av spytthette som tvangsmiddel, og en til Helsedirektoratets forslag til veileder om

helsetjenester for arrestanter i politiarrest. Arbeider med å følge opp særskilt melding om isolasjon. Besøker barnevernsinstitusjoner.

- Barneombudet: Arbeider med en større rapport om barnevern. Åpner snart for påmelding til Lucy Smiths barnerettighetsdag, der diskusjonstemaet blant annet skal være FNs barnekonvensjon artikkel 20.
- Kristina Labba v/Universitet i Tromsø: Har nylig påbegynt et toårig fyrtårnprosjekt om samisk som rettspråk. Hensikten er å realisere FNs bærekraftsmål nr. 16. Universitetet inviterer NIM til samarbeid.
- Funksjonshemmedes fellesorganisasjon: Har nylig lansert en rapport om kommunale råd for funksjonshemmede, samt barneboken «Alle kan!» om barn med funksjonsnedsettelse. Skal skrive høringsuttalelser til tvangsbegrensingsloven og forvaltningsloven. Har hatt møte med FNs spesialrapportør for funksjonshemmede i anledning hennes besøk til Norge.
- Pasient- og brukerombudet i Buskerud: Arbeider med menneskerettighetsundervisning for sykepleierstudenter. Har i tillegg et særlig fokus på erstatning for skade som blir påført under bruk av tvang. Det er et område som per dags dato ikke er lovregulert og påtvinger en særlig sårbar gruppe å gå til privat søksmål dersom de ønsker erstatning for den påførte skaden.
- Susann F. Skogvang v/Hålogaland lagmannsrett og Diskrimineringsnemda: Har utarbeidet en veileder for samiske saker i domstolene, og arbeider nå med en veileder for håndtering av saker med flerkulturelle problemstillinger. Utkastet til veilederen skal være klart til jul. Diskrimineringsnemda vil behandle saker om seksuell trakassering fra nyttår.
- NIM: Har hatt fokus på barnevern i kjølvannet av EMDs fellende dom mot Norge i Strand Lobben-saken. Arbeider videre opp mot SMK angående systematisk oppfølging av internasjonale oppfølginger. Har deltatt på møte i Utenriksdepartementet i anledning innspill til statens rapport til ØSK. Frist for supplerende rapporter til ØSK er allerede **10. januar 2020**. Høringen vil skje i februar/mars 2020. Har kontakt med Justisdepartementet angående handlingsplan mot vold i nære relasjoner og vergemålsloven.

Skal avgi flere høringsuttalelser i høst, blant annet om bruk av spyttette som tvangsmiddel, tvangsbegrensingsloven og forvaltningsloven. NIM oppfordrer flere til å anbefale at menneskerettighetsansvaret fremgår av den nye forvaltningsloven.

Har begynt å se nærmere på forholdet mellom menneskerettigheter, klima og miljø. Første steg vil være å arrangere et seminar med formål om å avgjøre hvilke juridiske problemstillinger som reises. Under klimasøksmålet skal NIM skrive en forklarende kronikk om de juridiske problemstillingene saken reiser.

NIM vil invitere aktører som skal skrive høringsuttalelse til tvangsbegrensingsloven til et møte i forkant av høringsfristen. FFO stilte seg positive, og foreslo første halvdel av november.

Gro takker for et godt møte og nyttige innspill. Neste RU-møte avholdes onsdag 11. desember.

Møteslutt 12.00